

Білоус О. С.

Криворізький державний педагогічний університет

**ПРО РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTІ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ
МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ
РІЗНИХ КУРСІВ НАВЧАННЯ**

У структурі професіоналізму сучасного вчителя музики велику роль відіграє творча активність, що виражається в прагненні до активної професійної позиції і творчого стилю діяльності. Від ступеня прояву цього складного особистісного утворення багато в чому залежить результативність музично-педагогічної діяльності студентів.

Ця проблема не нова. Психолого-педагогічні дослідження Д.Б. Богоявленської, Л.С. Виготського, О.В. Жуганова, Ю.М. Кулюткіна, М.О. Лазарева, В.І. Лозової, Н.О. Половнікової, С.О. Сисоєвої, Т.І. Шамової, В.В. Штепенко, Г.І. Щукіної та ін. дають нам ґрунтовну підставу вважати: визначальною якістю творчої особистості є її творча активність, що розглядається як інтегративна характеристика особистості, у якій, з одного боку, відображені нові глибокі утворення в структурі особистості (творчі потреби, мотиви, домагання), а, з іншого, - знаходять свій вираз якісні зміни в діяльності, що стає більш цілеспрямованою, потужною, продуктивною. Як свідчить аналіз літератури і практичної діяльності, останнім часом важливе місце займає проблема дослідження формування творчої активності студентів засобами живопису (Т.П. Агапова), музично-естетичного виховання (О.В. Лобова), індивідуального навчання студентів музично-педагогічних факультетів (Н.Л. Біла), рішення ними педагогічних задач (О.М. Полякова, О.Г. Сущенко).

На основі аналізу наукової літератури і музично-педагогічної практики було встановлено, що творча активність характеризується багатокomпонентністю структури змісту і різних рівнів її прояву. Становлення цієї якості відбувається поетапно в процесі загальноосвітньої, спеціальної (у нашій практиці музично-естетичної) і психолого-педагогічної підготовки. Серед дисциплін музично-естетичного циклу, на наш погляд, великі можливості в розвитку творчої активності студентів мають курси: методика музичного виховання, історія музичної літератури, основний і додатковий інструменти.

У зв'язку з цим, ми поставили перед собою мету вивчити фактичний стан творчої активності студентів різних курсів навчання, виявити й експериментально перевірити сукупність умов організації музично-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики, що підвищують рівень її прояву. Досягнення цієї мети ми пов'язували з рішенням наступних завдань:

1. Виявити рівень сформованості творчої активності в майбутніх учителів музики і причини, що гальмують позитивну її динаміку;

2. Вивчити характер освітнього середовища: позитивно чи негативно впливає на формування творчої активності студентів різних курсів навчання;

3. Розробити дослідно-експериментальну програму формування творчої активності студентів засобами музично-естетичної підготовки;

4. Експериментальним шляхом перевірити сукупність дидактичних умов, що забезпечують результативність особистісно орієнтованої музично-естетичної підготовки у формуванні цього складного особистісного утворення як показника професіоналізму вчителя музики.

Цілі та завдання дослідження визначили необхідність використання різних методів, серед яких важливе місце займав експеримент, який включав два етапи: діагностико-констатуючий і формуючий.

Розробка й реалізація програми педагогічного експерименту передбачали, насамперед, діагностику первинного ступеню прояву творчої активності студентів, установлення залежності між характером музично-естетичної підготовки й рівнем сформованості в студентів цього складного особистісного утворення.

Основу програми констатуючого експерименту, склала робота з діагностування прояву різних показників, що виступають характеристиками структурних компонентів творчої активності. За основу були взяті: мотиваційний, пізнавально-операційний, блок музичних здібностей, емоційно-вольовий і оцінний компоненти творчої активності.

З метою вивчення мотивів активно-творчої діяльності в ході музично-естетичної підготовки майбутніх учителів музики було проведене письмове опитування студентів 1-4 курсів музично-педагогічних факультетів. У ході опитування й аналізу отриманих даних встановлено, що мотивами професійного вибору студентів виявилися: "інтерес до музики" – 81,6%; "інтерес до музично-педагогічної діяльності" – 76,4%; "музичні здібності" – 64,5%; "впевненість у власних знаннях і успішному складанні вступних іспитів" – 36,7%; "можливість займатися улюбленою справою" – 24,3%.

У ході опитування було встановлено, що студенти виявляють цікавість до різних видів мистецтва: музики, літератури, живопису та ін. Але 78,2% з опитаних студентів перевагу віддають музиці, мотивуючи тим, що музика для них не тільки професійна сфера застосування власних сил, але і, насамперед – захоплення. На перше

місце 65,9% студентів ставлять музично-виконавську діяльність, а потім уже лекторську, композиторську, акторську, педагогічну.

Від рівня розвитку інтересу, його стійкості, суб'єктної та об'єктної детермінації залежить ступінь активності студентів у музично-педагогічній діяльності, успішність їхнього професійного росту й досягнення високого рівня професіоналізму.

У ході констатуючого експерименту, вивчався характер мотивів і потреб студентів у плані їхньої роботи з розвитку якостей, що виступають показниками творчої активності. Було встановлено, що 40% студентів усвідомлюють роль творчої активності у власному професійному розвитку, але роботу з формування цього особистісного утворення зводять до гарної підготовки до лекції і практичних занять, усуненню пробілів, що виникають під час пропусків навчальних занять. 24,4% - пов'язують власну активність з активністю й творчістю викладачів. 29,8% упевнені, що їхня активність визначається рівнем підготовленості до заняття й сформованістю умінь і навичок самостійної роботи. 25% студентів відзначили, що негативно на їхню активність впливає формалізм викладачів.

Хоча студенти усвідомлюють залежність між виразністю творчої активності і власним професійним ростом, більшість з них (68%) займають пасивну позицію на навчальних заняттях, а в їхній пізнавальній діяльності переважає репродукція, просте відтворення вивченої інформації. Причини такого протиріччя студенти пояснюють недостатчею часу. 46% з опитаних змушені поєднувати навчання з роботою через важке матеріальне становище. 34% студентів указали на невміння самостійно працювати. 43% не володіють методикою самовиховання.

З метою визначення ступеня й характеру активності студентів їм була запропонована серія завдань, в основі кожного варіанта переважав один із трьох рівнів: репродуктивний, рефлексивний і

креативний. Запропоновані види завдань відбивали характер активності студентів, що проявляється ними під час їх виконання.

Репродуктивний тип завдань припускав ситуації – відтворення музичних образів. Провідним мотивом під час їх виконання є прагнення продемонструвати надбані знання і виконавські уміння. Виконання їх не припускає самовираження власних дій, імпровізації, фантазії, творчості. Цей тип завдань передбачає переважно дію за зразком, відтворення раніше засвоєного. (Розкрити етапи формування й розвитку української музичної культури; охарактеризувати стиль, жанр, форму музичного твору при його прослуховуванні; визначити ладово-функціональний розвиток музичної п'єси.)

Рефлексивний тип завдань орієнтований на міркування студентів над запропонованим завданням. У завданнях переважали евристичні елементи, індивідуально-особистісний підхід до його виконання. Провідним мотивом при виконанні цього типу завдань є прагнення використовувати досвід інших і виявити власні уміння організованості, творчості, ініціативи (підготувати й провести позакласні заходи з музики в школі; підібрати акомпанемент до пісень шкільного репертуару; розробити план проведення репетиції занять шкільного ансамблю). Серед завдань рефлексивного типу переважали ситуації-проблеми.

Креативний тип завдань припускав рішення задач, що дозволяють студенту цілком розкрити музичні здібності, реалізувати свої творчі можливості. Студентам пропонувалися завдання: скласти різні за настроєм музичні побудови 8-16 тактів; скласти варіацію на народну пісню; утілити художній образ весни, осені, зими, літа на музичному інструменті й ін.

Студентам при виконанні завдань надавалася право вибору їхніх типів. Зібрані результати були оформлені в таблицю.

Таблиця.

Рівні активності й творчості студентів на етапі констатуючого експерименту, (у %).

Рівні	Контрольна група			Експериментальна група		
	I курс	II курс	III курс	I курс	II курс	III курс
Репродуктивний	67,4	66,2	64,3	68,2	67,1	65,7
Рефлексивний	22,0	23,8	24,1	21,7	23,6	24,3
Креативний	10,6	10,0	11,6	10,1	9,3	10,0

З таблиці видно, що студенти при виконанні завдань віддавали перевагу репродуктивному типу, що дозволяє говорити про невисокий рівень їхньої творчої активності. Результат виконання завдання в контрольних групах трохи вище, ніж в експериментальних. На жаль, як у контрольних, так і в експериментальних групах відсоток виконання творчих завдань дуже низький, що дозволяє говорити про відсутність у них установок на творчість і активність, недостатній рівень ініціативи й самостійності, фантазії й імпровізації. Саме прояв цих якостей при виконанні студентами завдань дозволяє судити про ступінь активності їх у музично-педагогічній діяльності.

Аналіз отриманих результатів дозволяє говорити про перевагу в студентів усіх груп, що приймали участь у дослідженні, середнього й низького рівня активності. Причини такого положення варто шукати в методиці й технології музично-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики. У ході констатуючого експерименту, були виявлені недоліки музичної підготовки у формуванні активності студентів, стимулюванні її творчого характеру. Як показують спостереження в ході навчальних занять і музично-педагогічної практики не використовуються повною мірою їхні можливості в розвитку цього показника професіоналізму майбутнього вчителя музики.

Висновки, отримані в процесі діагностики рівня творчої активності студентів, підтвердили припущення про те, що важливим

фактором у системі музично-педагогічної підготовки є мотивація, емоційно-естетична спрямованість інтересів, причому істотним є усвідомлення студентами власного професійного росту, що стимулює прагнення до знань і впевненість у можливості оволодіння досвідом музично-творчої діяльності. Подальша експериментальна робота повинна йти у напрямку стимулювання й закріплення інтересу студентів до музично-педагогічної діяльності, вироблення стійкої мотивації, потреби у творчому рішенні навчальних проблем, розвитку творчих здібностей, емоційно-вольових якостей їхньої особистості, без яких неможливий прояв творчої активності.

Аннотація

В статті представлені результати експериментального дослідження рівней сформованості творчої активності у студентів музично-педагогічних факультетів педуніверситетів.

The experimental results of researching the levers of creative activity of students of the music-instruction faculty of pedagogical universities are introduced in the article.